

## پیوست عدالت بر قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت

### فضه توکل پور

#### مقدمه

عدالت همواره یکی از آرمانهای انقلاب و از مهمترین بازدارنده‌های شکاف اجتماعی بوده است. از این رو می‌بایست قوانین و سیاستهای اجرایی کشور خود را با آن هماهنگ نموده و در مسیر نقض آن حرکت نمایند. در این راستا رهبر انقلاب تأکید بر نگاشت پیوست عدالت برای مصوبات، لوایح و بخشنامه‌ها داشتند تا تعهد و مراقبت نسبت به عدالت افزایش یابد. در این نوشتار سعی بر آن است تا چارچوب مشخص، پیوست عدالت بر قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت تبیین شود. این قانون در سال ۱۴۰۰ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و اجرای آن به مدت ۷ سال به صورت آزمایشی مورد تأیید قرار گرفت. تحقیق پیش رو بر محور پاسخ به این سؤال تدوین شده است که برای رصد عدالت در قانون یاد شده، چه مسائل اساسی و پرسش‌های کلان را می‌بایست مورد توجه قرار داد و با غفلت از چه موضوعاتی، ابعادی از عدالت دچار چالش خواهد گشت. نکته مهم اینکه، همه پیشنهادها، سیاستی و تقنینی قابلیت تطبیق با تمام پرسش‌های این چارچوب را دارا هستند؛ نه از منظر پیوست عدالت بر قانون بلکه قانونی که با سنجه عدالت سیکل و کالیبره شود و به فراخور ظرفیت محتوایی پیشنهادها، محورهای مختلف میتوانند مورد نظر قرار گیرند.

#### تاریخچه پیوست عدالت بر قانون

پیوست عدالت اجتماعی، تلویحاً در ۲۷ اردیبهشت ماه ۱۳۹۰ از سوی رهبر معظم انقلاب اسلامی، این گونه مورد مطالبه قرار گرفت: «ما اگر بخواهیم فاصله بین آنچه که از عدالت لازم داریم و باید باشد و آن وضعیت کنونی را وضعیتی که فعلاً مستقر است - کم کنیم، بایستی به روش‌ها و راهکارهای جدید و مؤثر دست پیدا کنیم. باید بدانیم شیوه‌های کاربردی عدالت چه چیزهایی است؛ یعنی زمان آزمون و خطا را سپری شده بدانیم... دیگر صلاح نیست ما این جور عمل کنیم. باید بنشینیم روش‌های متقن و مبتنی بر تعاریف متقن را پیدا کنیم، تشخیص بدهیم، روی آن‌ها مستقر شویم و حرکت کنیم»

این مطالبه در ۶ شهریور ۱۴۰۰ در اولین دیدار با هیئت دولت سیزدهم تحت عنوان ضرورت پیوست عدالت مطرح شد: «به نظر من هر مصوبه‌ای که شما تصویب می‌کنید، هر لایحه‌ای که در دولت تنظیم می‌کنید، هر بخشنامه‌ای که خود شما در دستگاه خودتان صادر می‌کنید، یک پیوست عدالت باید داشته باشد؛ باید مراقب باشید این روش، این کار، این دستور، ضربه‌ای به عدالت نزند، طبقات مظلوم را پایمال نکند؛ این مراقبت باید همیشه باشد؛ حالا یا با یک پیوست مکتوب یا بالاخره از لحاظ نوع تنظیم جوری باشد که این طور باشد». اکنون نیز همان مطالبه در ۶ شهریور ۱۴۰۳ در اولین دیدار با هیئت دولت چهاردهم و تحت همان عنوان پیوست عدالت مطرح شده است.

### قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت

در این مقاله سعی بر آن است تا از منظر عدالت قانون «قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» مصوب ۱۴۰۰/۰۷/۲۴ مجلس شورای اسلامی، ارزیابی و تحلیل و پیشنهادهایی برای افزایش انطباق و هم راستایی آن با عدالت طرح شود. این قانون مشتمل بر ۷۳ ماده و ۸۱ تبصره در جلسه مورخ ۲۴ مهر ۱۴۰۰ کمیسیون مشترک طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده، مجلس شورای اسلامی و طبق اصل (۸۵) قانون اساسی تصویب گردید و پس از موافقت مجلس با اجرای آزمایشی آن به مدت هفت سال در تاریخ ۱۴۰۰/۰۸/۱۰ به تایید شورای نگهبان رسید. جداول شماره ۱ و ۲ اطلاعات تنقیحی قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت را نشان می‌دهد.

#### جدول شماره ۱- قوانین و مقررات اثرپذیر

| ردیف | قانون/مقرره                        | تاریخ تصویب |
|------|------------------------------------|-------------|
| ۱    | قانون تأمین اجتماعی                | ۱۳۵۴/۰۴/۰۳  |
| ۲    | قانون تنظیم خانواده و جمعیت        | ۱۳۷۲/۰۲/۲۶  |
| ۳    | قانون سقط درمانی                   | ۱۳۸۴/۰۳/۱۰  |
| ۴    | قانون مدیریت خدمات کشوری           | ۱۳۸۶/۰۷/۰۸  |
| ۵    | اصلاح قوانین تنظیم جمعیت و خانواده | ۱۳۹۲/۰۳/۲۰  |

## جدول شماره ۲- قوانین و مقررات اثرگذار

| ردیف | قانون/مقرره                                                                              | تاریخ تصویب |
|------|------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| ۱    | قانون اصلاح قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور و ترمیم حقوق کارکنان و بازنشستگان کشوری و لشکری | ۱۴۰۱/۰۸/۰۸  |
| ۲    | قانون بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور                                                             | ۱۴۰۱/۱۲/۲۴  |
| ۳    | قانون الحاق یک ماده به قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت                              | ۱۴۰۲/۰۴/۰۶  |

### پیشینه ادبیات تحقیق

پیوست عدالت بر قوانین از منویات مورد تأکید رهبر معظم انقلاب می‌باشد. پیوست عدالت اجتماعی در تقنین دارای پیشینه‌ای است که در ۲۷ اردیبهشت ماه ۱۳۹۰ از سوی رهبر معظم انقلاب اسلامی، مورد مطالبه قرار گرفت. از آن زمان به بعد، تحقیقات جدید پیرامون پیوست عدالت صورت گرفته است. نظریان (۱۴۰۱) در پژوهشی تحت عنوان؛ چارچوب تدوین پیوست عدالت، چارچوبی برای نگارش پیوست عدالت ارائه دادند. در این پژوهش سرفصل‌های اساسی که در نگارش پیوست عدالت در ۱۱ بند مورد توجه قرار گرفتند که شامل؛ ابعاد موضوعی و بخشی عدالت، وضعیت عدالت در نسبت با سایر ارزش‌های اجتماعی، در حرکت از مبنا به جزئیات، در پسا قانون، مطالعه برابری‌ها و تبعیض‌ها، برش‌های اجتماعی و جمعیتی، اولویت‌گذاری موضوعات، تعارض منافع و مردمی بودن سیاست‌ها بود. جدول شماره ۳ پیشینه برخی تحقیقات پیرامون قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت ارائه شده است.

### جدول ۳- پیشینه تحقیقات بر قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت

| ردیف | عنوان                                                                                                                | محقق (سال)                       |
|------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------|
| ۱    | قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت و تأثیرات منفی آن بر حق سلامت                                                   | حسن فکور و فاطمه کوبی سقی (۱۴۰۱) |
| ۲    | ارزیابی و نقد سیاست‌های جمعیتی در ایران با تأکید بر قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت                             | شهلا کاظمی پور (۱۴۰۱)            |
| ۳    | چالش‌های اجرای سیاست‌های تشویقی فرزندآوری: مطالعه‌ای کیفی در شهر اصفهان                                              | عسکری ندوشن و همکاران (۱۴۰۰)     |
| ۴    | ظرفیت‌سنجی قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت در جهت تحقق سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی؛ با تأکید بر موضوع فرزندآوری | تقی زاده و همکاران (۱۴۰۲)        |
| ۵    | بازاندیشی شناخت مسأله و راهکار؛ نگاهی انتقادی به رویکرد جرم‌انگارانه قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت            | فلاحی (۱۴۰۱)                     |

## اهداف و سوالات تحقیق

هدف تحقیق حاضر، بررسی تناسب اندیشه زیربنایی قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت با مبانی نظریه عدالت و ارزیابی و تحلیل عرصه‌های مختلف عدالت می‌باشد. همچنین سوالات اصلی تحقیق حاضر عبارتند از:

۱- آیا قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت در بستر نظریه عدالت اسلامی دارای توجیه و جایگاه است؟

۲- چارچوب قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت براساس اهداف و محتوای مفاد آن در تناسب با عدالت چگونه می‌باشد؟

### روش‌شناسی (روش تحقیق و روش گردآوری داده‌ها)

روش تحقیق حاضر از نوع روش فلسفی می‌باشد. در این طرح، روش تحلیل فلسفی را از طریق بررسی اصول اخلاقی، اجتماعی و سیاسی که پشت یک قانون قرار دارد، بررسی خواهیم نمود. در این رویکرد به نقد بنیادین قوانین پرداخته و سؤالات عمیق‌تری را درباره عدالت و انصاف مطرح می‌شود. همچنین در بخش‌هایی از پژوهش، فارغ از ارزش‌گذاری، با هدف واکاوی بر اینکه دقیقاً قانون چیست، و تحلیل چگونگی اثر آن در جامعه، روش تحقیق از نوع توصیفی و تحلیلی خواهد بود. در روش توصیفی-تحلیلی شامل جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات مربوط به قانون مورد نظر و سپس تحلیل آن‌ها با استفاده از ابزارهای منطقی و تحلیلی است. در این رویکرد، به بررسی متن قانون، اهداف آن و تأثیرات آن بر جامعه پرداخته می‌شود. همچنین روش گردآوری داده‌ها با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و مواد قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت جمع‌آوری می‌شوند. همچنین ممکن است برحسب فراخور استفاده از روش مصاحبه یا جمع‌آوری و تحلیل آماری خواهد بود.

### چک لیست پیشنهادی پیوست عدالت بر قانون

حمایت از خانواده و جوانی جمعیت به عنوان مسئله محوری این طرح از منظر عدالت بررسی می‌شود. در این طرح قانون فوق از منظر عدالت در زوایای زیر بررسی می‌گردد:

- بررسی میزان انطباق کلی قانون با عدالت
- بررسی میزان تناسب قانون با ابعاد موضوعی عدالت (مقوله‌های ثروت و درآمدها- قدرت- فرصت‌ها شأن و منزلت اجتماعی-دانش و اطلاعات)
- بررسی عدالت موضوعی (مسائل خانواده و جوانی جمعیت از منظر عدالت چه اولویتی دارند؟)

- بررسی عدالت توزیعی (ابعاد بخشی عدالت)
- بررسی وضعیت برابری‌ها و تبعیض‌ها
- بررسی عدالت اجتماعی و جمعیتی (مناطق، اقشار، جنسیت، طبقه اقتصادی، نسل‌ها و قومیت‌ها)
- بررسی مردمی بودن (نظرخواهی از مردم، احساس عدالت، شفافیت در تصمیمات، منابع)

| میزان انطباق کلی با عدالت:                              |                                       |                                       |                                |                             | میزان انطباق مبهم است <input type="checkbox"/> |                                     |
|---------------------------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|--------------------------------|-----------------------------|------------------------------------------------|-------------------------------------|
| <input type="checkbox"/> انطباق کامل                    | <input type="checkbox"/> انطباق بسیار | <input type="checkbox"/> نسبتاً منطبق | <input type="checkbox"/> متوسط | <input type="checkbox"/> کم | <input type="checkbox"/> بسیار کم              | <input type="checkbox"/> عدم انطباق |
| ۱. چقدر و چه میزان با ابعاد موضوعی عدالت در ارتباط است؟ |                                       |                                       |                                |                             |                                                |                                     |
| ارتباط با مقوله ثروت‌ها و درآمدها:                      | <input type="checkbox"/> خیلی زیاد    | <input type="checkbox"/> زیاد         | <input type="checkbox"/> متوسط | <input type="checkbox"/> کم | <input type="checkbox"/> خیلی کم               | <input type="checkbox"/>            |
| ارتباط با مقوله قدرت:                                   | <input type="checkbox"/> خیلی زیاد    | <input type="checkbox"/> زیاد         | <input type="checkbox"/> متوسط | <input type="checkbox"/> کم | <input type="checkbox"/> خیلی کم               | <input type="checkbox"/>            |
| ارتباط با مقوله فرصت‌ها:                                | <input type="checkbox"/> خیلی زیاد    | <input type="checkbox"/> زیاد         | <input type="checkbox"/> متوسط | <input type="checkbox"/> کم | <input type="checkbox"/> خیلی کم               | <input type="checkbox"/>            |
| ارتباط با مقوله شأن و منزلت اجتماعی:                    | <input type="checkbox"/> خیلی زیاد    | <input type="checkbox"/> زیاد         | <input type="checkbox"/> متوسط | <input type="checkbox"/> کم | <input type="checkbox"/> خیلی کم               | <input type="checkbox"/>            |
| ارتباط با مقوله داده و اطلاعات:                         | <input type="checkbox"/> خیلی زیاد    | <input type="checkbox"/> زیاد         | <input type="checkbox"/> متوسط | <input type="checkbox"/> کم | <input type="checkbox"/> خیلی کم               | <input type="checkbox"/>            |
| ارتباط با مقوله علم و دانش:                             | <input type="checkbox"/> خیلی زیاد    | <input type="checkbox"/> زیاد         | <input type="checkbox"/> متوسط | <input type="checkbox"/> کم | <input type="checkbox"/> خیلی کم               | <input type="checkbox"/>            |
| ارتباط با مقوله سلامتی:                                 | <input type="checkbox"/> خیلی زیاد    | <input type="checkbox"/> زیاد         | <input type="checkbox"/> متوسط | <input type="checkbox"/> کم | <input type="checkbox"/> خیلی کم               | <input type="checkbox"/>            |

تشریح: نظر به اینکه قانون با مقوله قدرت از ابعاد موضوعی عدالت ارتباط خیلی زیادی دارد، لذا جنس ماده (۱) قانون، سیاسی (قدرت شورای عالی فرهنگی کشور) و ساختاری (شورا را فوق ستاد تعریف کرده است) است

| ۲. ارزیابی از منظر مسائل عدالت                                                                                                                               |                            |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|
| آیا پوشش جامعی از مسائل مرتبط با عدالت در حوزه موضوعی وجود دارد؟                                                                                             | احکام با رعایت مصوبات شورا |
| <input type="checkbox"/> بله <input type="checkbox"/> خیر                                                                                                    |                            |
| مسئله از منظر عدالت در چه اولوی قرار دارد؟ (ماده ۱):                                                                                                         |                            |
| <input type="checkbox"/> خیلی زیاد <input type="checkbox"/> زیاد <input type="checkbox"/> متوسط <input type="checkbox"/> کم <input type="checkbox"/> خیلی کم |                            |

| ۳. وضعیت برابری‌های اساسی (بند پ ماده ۱)                                                                                                                              |                                        |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------|
| تأثیر بر تأمین برابری تمهیدی:                                                                                                                                         | موضوعیت ندارد <input type="checkbox"/> |
| مثبت زیاد <input type="checkbox"/> مثبت کم <input type="checkbox"/> خنثی <input type="checkbox"/> منفی کم <input type="checkbox"/> منفی زیاد <input type="checkbox"/> |                                        |
| تأثیر بر تأمین برابری فرایندی:                                                                                                                                        | موضوعیت ندارد <input type="checkbox"/> |
| مثبت زیاد <input type="checkbox"/> مثبت کم <input type="checkbox"/> خنثی <input type="checkbox"/> منفی کم <input type="checkbox"/> منفی زیاد <input type="checkbox"/> |                                        |
| برابری‌های اساسی نقد نشده و از هر دو منظر تمهیدی و فرایندی موضوعیت ندارد (بند پ ماده ۱)                                                                               |                                        |

| ۴. وضعیت تبعیض‌ها:                                                                           |                                        |                                      |                                       |                               |                                    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------|--------------------------------------|---------------------------------------|-------------------------------|------------------------------------|
| ناموجه <input type="checkbox"/>                                                              | عموماً ناموجه <input type="checkbox"/> | بخشی ناموجه <input type="checkbox"/> | اندکی ناموجه <input type="checkbox"/> | موجه <input type="checkbox"/> |                                    |
| ارتباط باتبعیض‌های روا:                                                                      |                                        |                                      |                                       |                               |                                    |
| تبعیض عمومیت:                                                                                | خیلی زیاد <input type="checkbox"/>     | زیاد <input type="checkbox"/>        | متوسط <input type="checkbox"/>        | کم <input type="checkbox"/>   | بی‌ارتباط <input type="checkbox"/> |
| تبعیض جبرانی:                                                                                | خیلی زیاد <input type="checkbox"/>     | زیاد <input type="checkbox"/>        | متوسط <input type="checkbox"/>        | کم <input type="checkbox"/>   | بی‌ارتباط <input type="checkbox"/> |
| تبعیض کارآمد پایه:                                                                           | خیلی زیاد <input type="checkbox"/>     | زیاد <input type="checkbox"/>        | متوسط <input type="checkbox"/>        | کم <input type="checkbox"/>   | بی‌ارتباط <input type="checkbox"/> |
| تبعیض ارزش پایه:                                                                             | خیلی زیاد <input type="checkbox"/>     | زیاد <input type="checkbox"/>        | متوسط <input type="checkbox"/>        | کم <input type="checkbox"/>   | بی‌ارتباط <input type="checkbox"/> |
| تبعیض عمومیت و جبرانی موضوعیت ندارد اما کارآمد پایه (خیلی زیاد) و ارزش پایه (دارد و خیلی کم) |                                        |                                      |                                       |                               |                                    |

| ۵. ارزیابی در ابعاد بخشی عدالت                                                                  |                                  |                                 |                                  |                                    |                                   |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------|---------------------------------|----------------------------------|------------------------------------|-----------------------------------|
| ارزیابی از منظر توزیع اولیه:                                                                    |                                  |                                 |                                  |                                    |                                   |
| مثبت زیاد <input type="checkbox"/>                                                              | مثبت کم <input type="checkbox"/> | بی‌اثر <input type="checkbox"/> | منفی کم <input type="checkbox"/> | منفی زیاد <input type="checkbox"/> | اثر مبهم <input type="checkbox"/> |
| ارزیابی از منظر توزیع تعاملی:                                                                   |                                  |                                 |                                  |                                    |                                   |
| مثبت زیاد <input type="checkbox"/>                                                              | مثبت کم <input type="checkbox"/> | بی‌اثر <input type="checkbox"/> | منفی کم <input type="checkbox"/> | منفی زیاد <input type="checkbox"/> | اثر مبهم <input type="checkbox"/> |
| ارزیابی از منظر عدالت تأمینی:                                                                   |                                  |                                 |                                  |                                    |                                   |
| مثبت زیاد <input type="checkbox"/>                                                              | مثبت کم <input type="checkbox"/> | بی‌اثر <input type="checkbox"/> | منفی کم <input type="checkbox"/> | منفی زیاد <input type="checkbox"/> | اثر مبهم <input type="checkbox"/> |
| ارزیابی در بُعد عدالت ترمیمی:                                                                   |                                  |                                 |                                  |                                    |                                   |
| مثبت زیاد <input type="checkbox"/>                                                              | مثبت کم <input type="checkbox"/> | بی‌اثر <input type="checkbox"/> | منفی کم <input type="checkbox"/> | منفی زیاد <input type="checkbox"/> | اثر مبهم <input type="checkbox"/> |
| ارزیابی از منظر عدالت جزایی:                                                                    |                                  |                                 |                                  |                                    |                                   |
| مثبت زیاد <input type="checkbox"/>                                                              | مثبت کم <input type="checkbox"/> | بی‌اثر <input type="checkbox"/> | منفی کم <input type="checkbox"/> | منفی زیاد <input type="checkbox"/> | اثر مبهم <input type="checkbox"/> |
| در ارتباط با عدالت جزایی نیست <input type="checkbox"/>                                          |                                  |                                 |                                  |                                    |                                   |
| آیا این حق وجود دارد که شورای عالی مصوبات ستاد را ملغی کند (ارتباط دارد اما مبهم دارد) — ماده ۱ |                                  |                                 |                                  |                                    |                                   |
| استانداردها که ترک فعل دارند پاسخگو نیستند (بند پ)                                              |                                  |                                 |                                  |                                    |                                   |

## ۶. عدالت در مقایسه میان برش‌های اجتماعی و جمعیتی

|                                                                                                                                                                                                                      |                                                                    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------|
| اثر در بهبود عدالت در برش نسلی:                                                                                                                                                                                      | در ارتباط با توزیع اولیه نیست <input type="checkbox"/>             |
| مثبت زیاد <input checked="" type="checkbox"/> مثبت کم <input type="checkbox"/> بی‌اثر <input type="checkbox"/> منفی کم <input type="checkbox"/> منفی زیاد <input type="checkbox"/> اثر مبهم <input type="checkbox"/> |                                                                    |
| اثر در بهبود عدالت در برش قومی:                                                                                                                                                                                      | در ارتباط با تعاملی نیست <input checked="" type="checkbox"/>       |
| مثبت زیاد <input type="checkbox"/> مثبت کم <input type="checkbox"/> بی‌اثر <input type="checkbox"/> منفی کم <input type="checkbox"/> منفی زیاد <input type="checkbox"/> اثر مبهم <input type="checkbox"/>            |                                                                    |
| اثر در بهبود عدالت در برش منطقه‌ای:                                                                                                                                                                                  | در ارتباط با عدالت تأمینی نیست <input checked="" type="checkbox"/> |
| مثبت زیاد <input type="checkbox"/> مثبت کم <input type="checkbox"/> بی‌اثر <input type="checkbox"/> منفی کم <input type="checkbox"/> منفی زیاد <input type="checkbox"/> اثر مبهم <input type="checkbox"/>            |                                                                    |
| اثر در بهبود عدالت در برش جنسیتی:                                                                                                                                                                                    | در ارتباط با عدالت ترمیمی نیست <input checked="" type="checkbox"/> |
| مثبت زیاد <input type="checkbox"/> مثبت کم <input type="checkbox"/> بی‌اثر <input type="checkbox"/> منفی کم <input type="checkbox"/> منفی زیاد <input type="checkbox"/> اثر مبهم <input type="checkbox"/>            |                                                                    |
| اثر در بهبود عدالت در برش قشری:                                                                                                                                                                                      | در ارتباط با عدالت کیفری نیست <input checked="" type="checkbox"/>  |
| مثبت زیاد <input type="checkbox"/> مثبت کم <input type="checkbox"/> بی‌اثر <input type="checkbox"/> منفی کم <input type="checkbox"/> منفی زیاد <input type="checkbox"/> اثر مبهم <input type="checkbox"/>            |                                                                    |
| اثر در بهبود عدالت در برش طبقات اقتصادی:                                                                                                                                                                             | در ارتباط با عدالت کیفری نیست <input checked="" type="checkbox"/>  |
| مثبت زیاد <input type="checkbox"/> مثبت کم <input type="checkbox"/> بی‌اثر <input type="checkbox"/> منفی کم <input type="checkbox"/> منفی زیاد <input type="checkbox"/> اثر مبهم <input type="checkbox"/>            |                                                                    |

## ۷. آیا مبانی طرح / لایحه در تناسب با مبانی عدالت اسلامی است؟ (موضوع اجتماعی و جایگاه خانواده)

|                                                  |                                        |
|--------------------------------------------------|----------------------------------------|
| در تناسب است <input checked="" type="checkbox"/> | در تناسب نیست <input type="checkbox"/> |
|--------------------------------------------------|----------------------------------------|

## ۸. فساد و تعارض منافع

|                                                                            |                                                                                                             |
|----------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| آیا امکان ایجاد فساد وجود دارد؟                                            | بله <input type="checkbox"/> خیر <input type="checkbox"/> موضوعیت ندارد <input checked="" type="checkbox"/> |
| آیا امکان ایجاد تعارض منافع وجود دارد؟ (رئیس ستاد و شورا هر دو رئیس جمهور) | بله <input type="checkbox"/> خیر <input type="checkbox"/> موضوعیت ندارد <input type="checkbox"/>            |

## ۹. وضعیت در شاخصه‌های مردمی بودن سیاست‌ها

|                                                                    |                                                                                                                      |
|--------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| آیا ایده‌های مردمی بررسی شده است؟                                  | بله <input type="checkbox"/> خیر <input type="checkbox"/> موضوعیت ندارد <input checked="" type="checkbox"/>          |
| آیا منابع و نیروهای مردمی در اجرای سیاست در اولویت قرار گرفته‌اند؟ | بله <input type="checkbox"/> خیر <input type="checkbox"/> موضوعیت ندارد <input checked="" type="checkbox"/>          |
| آیا شفافیت در تصمیم‌گیری‌ها و فرایندها برای مردم رعایت شده است؟    | بله <input type="checkbox"/> خیر <input type="checkbox"/> موضوعیت ندارد <input checked="" type="checkbox"/>          |
| آیا اقتناع کافی در خصوص سیاست در جامعه صورت گرفته است؟             | بله <input type="checkbox"/> خیر <input checked="" type="checkbox"/> موضوعیت ندارد <input type="checkbox"/>          |
| چه تأثیری بر احساس عدالت در جامعه خواهد داشت؟                      | تأثیر مثبت <input type="checkbox"/> بی‌تأثیر <input type="checkbox"/> تأثیر منفی <input checked="" type="checkbox"/> |

## ۱۰. وضعیت تطبیق قانون با اسناد بالادستی

|                                                                       |                              |
|-----------------------------------------------------------------------|------------------------------|
| آیا موضوع قانون در تطبیق با اسناد بالادستی (سیاست‌های کلی) وجود دارد؟ | بله <input type="checkbox"/> |
|                                                                       | خیر <input type="checkbox"/> |

## پیشنهادهای

با توجه به اینکه، وفق بند پ ذیل ماده (۱)، استانداران از طریق شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها، تکالیف راهبری، برنامه‌ریزی، هماهنگی بین بخشی و نظارت و ارزیابی در سطح استان در مورد احکام این قانون را برعهده دارند. ستاد ملی جمعیت در سطح کشور نقش ایفا می‌کند، لذا در امتداد تصمیم‌گیری این ستاد و برحسب ضرورت در سطح استان‌ها، این شورا نقش ایفا می‌کند. پرسش و مسأله اصلی این بند این‌هست که، چگونه ستاد در استان‌ها مصوبات‌اش امتداد پیدا کند؟ لذا مسأله این‌هست که تعیین فرمانده، مدیر و مسئول در سطح استان می‌باشد و مهم‌تر اینکه رابطه اداری و برورکراتیک بین ستاد و استانداری مشخص و حتی برقرار نیست. ستاد که مشتمل بر تصمیم‌گیرندگان و اعضای مرکزی‌اند، در یک سطح تصمیم‌گیری می‌کند و مسئول اجرای و پیشبرد مصوبات خود هستند، از سوی دیگر، شورای استان‌ها با ترکیبی در سطح استانی هم به صورت مجزا و هر استان به صورت مجزا از سایر استان باید تمام قانون و ۷۳ ماده ذیل آن را اجرا کند. لذا در بحث مسأله اصلی، تفویض تکالیف قانونی به استانداران و شورای استانی ۲ فرض مطرح است که عبارتند از:

۱- آیا مسأله اجرای قانون در استان‌هاست؟ چه لزومی به وجود ستاد هست، هر استانی به صورت مجزا حسب اقتضات تصمیم‌گیری و اجرا می‌کند.

۲- آیا امتداد اجرایی تصمیمات ستاد ملی در شورای استان‌هاست؟ اگر هماهنگی ملی هدف باشد، بایستی رابطه استانداران و شورای استان‌ها با ستاد ملی جمعیت بازتعریف بشود. به این دلیل که نظارتی بر رشد یکنواخت کشور دیده نمی‌شود، صرفاً هر استانی به صورت موزاییکی و غیر یکنواخت تصمیم‌گیری و آن را اجرا می‌کند.

همچنین موضوع خانواده یک مقوله مهم و هویتی است که ابعاد مختلف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی دارد، لذا موضوع فرا قوه‌ای است. و دیگر سخن اینکه، شورای استان‌ها صرفاً به موضوع جوانی جمعیت و حمایت از خانواده متمرکز نیست و در کنار تکالیف بی‌شمار استانی، این شورا به صورت غیرمتمرکز نسبت به مباحث این حوزه می‌پردازد. لذا فونداسیون ساختاری قانون از نظام‌مندی متمرکز و همگن فاصله دارد. لذا سیاست‌گذاری باید متمرکز بر مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی باشد. در امتداد آن ستاد ملی جمعیت مسئولیت طرح‌ریزی و تقسیم کار ملی، هماهنگی‌ها و نظارت به شرح دو پیشنهاد ذیل باشد:

۱- کمیته مجزا ذیل استانداران با ترکیب جدید و متناظر با ترکیب ستاد ملی جمعیت تشکیل یابد.

۲- استانداران مکلف‌اند؛ مصوبات ستاد ملی جمعیت را در سطح استان اجرا، پیگیری و گزارش عملکرد آن را به دبیرخانه ستاد ارائه دهند.



## منابع و مأخذ

۱. قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، مصوب مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۰.
۲. فکور حسن، کوکبی سقی فاطمه. قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت و تأثیرات منفی آن بر حق سلامت. فصلنامه حقوق کودک. ۱۴۰۱؛ ۴ (۱۴): ۶۳-۷۳.
۳. تقی زاده، احمد، منصوری زاده، خلیل و موسوی، سیده سارا. (۱۴۰۴). ظرفیت‌سنجی قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت در جهت تحقق سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی؛ با تأکید بر موضوع فرزندآوری. پژوهش‌های حقوقی، (۶۱)، ۲۴، ۲۴۶۲، ۱۰۹، ۲۴، ۲۰۲۴. doi: ۱۰.۴۸۳۰۰/jlr.۲۰۲۴، ۴۴۲-۴۱۳
۴. شمس قهفرخی، فریده، عسکری ندوشن، عباس، عینی زیناب، حسن، روحانی، علی و عباسی شوازی، محمدجلال. (۱۴۰۰). چالش‌های اجرای سیاست‌های تشویقی فرزندآوری: مطالعه‌ای کیفی در شهر اصفهان. نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۲۴۲، ۵۵۹۲۸۵، ۲۰۲۲، ۵۵۹۲۸۵، ۲۰۲۲. doi: ۱۰، ۲۲۰۳۴/jpai.۲۰۲۲، ۷۹-۱۱۲، ۱۶(۳۲)،
۵. فلاحی، احمد. (۱۴۰۱). بازاندیشی شناخت مسأله و راهکار؛ نگاهی انتقادی به رویکرد جرم‌انگارانه قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت. سیاست‌گذاری عمومی، ۲۰۲۲، ۸۷۹۵۵. doi: ۱۰، ۲۲۰۵۹/jppolicy.۲۰۲۲، ۲۰۵-۲۱۷، ۸(۲)،
۶. پویان فر، فرزاد؛ صالحی، لیلا؛ علی کاظمی، اکرم؛ «اولویت بندی مسائل زنان و خانواده مبتنی بر حکمرانی امنیت با استفاده از تصمیم‌گیری چندشاخصه»، فصلنامه مطالعات فرهنگی اجتماعی حوزه.